

Mesilashaiguste alane olukord Euroopa Liidus ja Eestis. Mesilashaiguste seirekava 2010.a.

Kokkuvõtte loengust Tartus 14.04.2010.a.

Lektor Arvi Raie, lektorileping PR-6-1.5-54

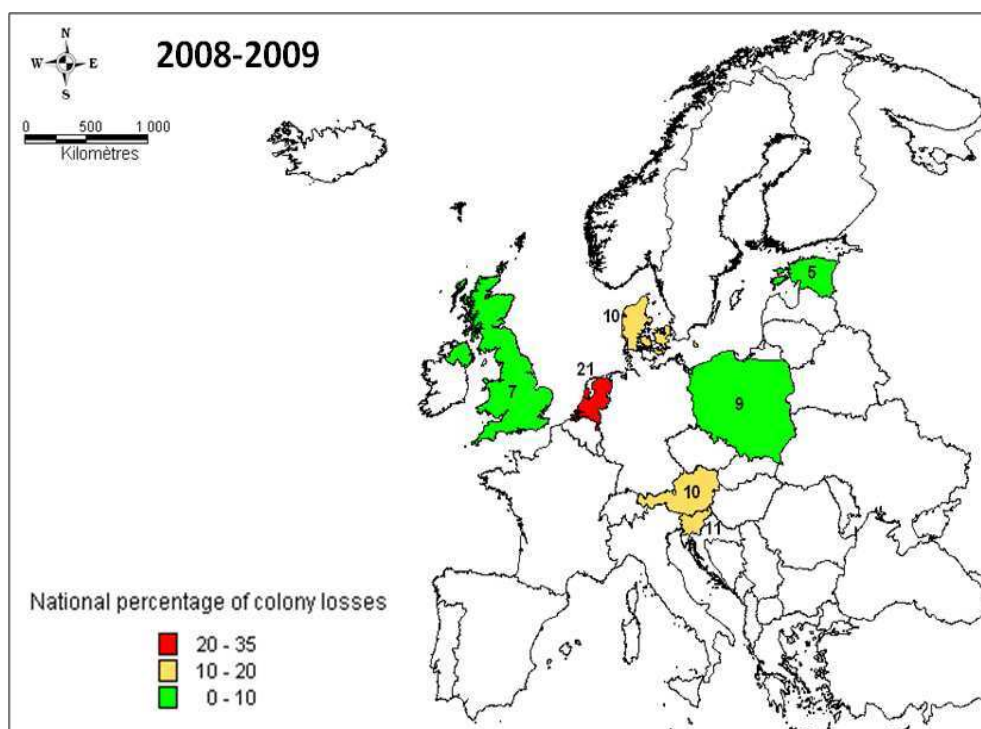
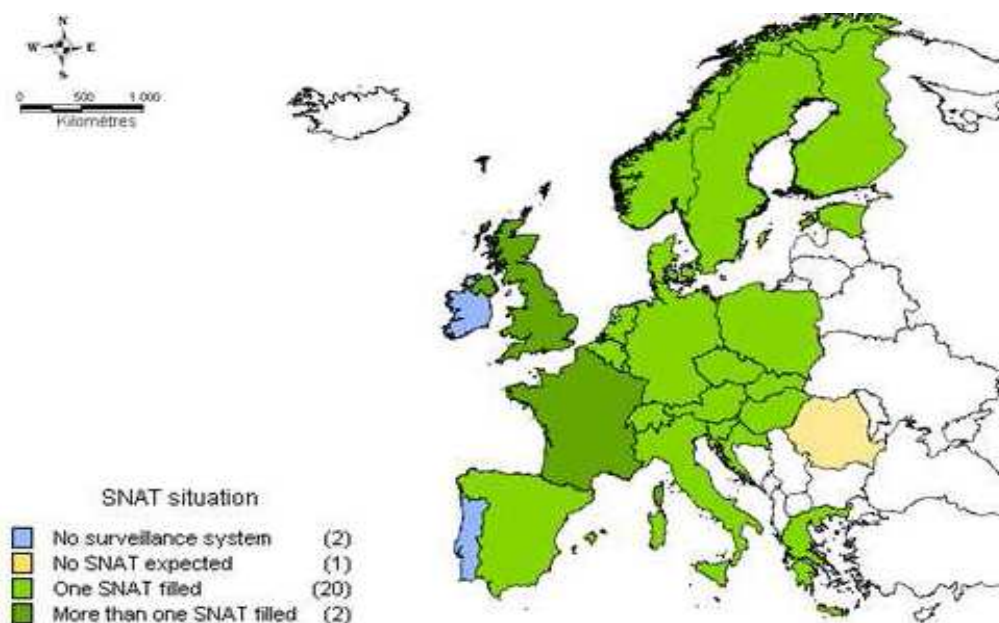
Mesindusloeng toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

1. Mesilaste suremus ja mesilasperede järelvalve olukord Euroopas

2003.a. täheldati Euroopas ja Ameerikas tõsiseid kahjusid mesilasperede juures.

2006.a. täheldati ja kirjeldati esmakordselt nähtust -Colony Collapse Disorder (CCD) USA-s oli 2006-2007keskmise **kahju 38%**.

CCD **põhjused ei ole kindlaks tehtud**, kuid on palju teooriaid, mis viitavad nälja, viiruste, varroalesta, elektromagnetiline kiirguse või pestitsiidide mõjule

24 LR-s uuritud järelevalvesüsteemide **üldine nõrkus**

Riikide tasemel esinduslike ja EL tasemel võrreldavate seireandmete puudumine

Üldiste standardite ja EL-s **ühtlustatud tasandi puudumine** (süsteemid, haigusjuhu määratlused ja kogutud andmed)

Konsensuse puudumine teadusringkondades seoses paljupõhjused mõjude tõttu mesilasperede hukkumisest on seotud Euroopa ja USA-s ebapiisavate andmete vähesusest põhjustanud riskifaktorite olemasolust

Soovitused Eestile:

Mesilaste haiguste seire aluseks on passiivne seire, mis on rakendatud võimalike esinevatele mesilaste haigustele

Puudub aktiivne või passiivne seire CCS osas.

Parandamist ja täiendamist vajavad aspektid:

Eesmärgid ja järelevalve ulatus

1. Eesmärgiks on suunata järelevalve mesilasperede suremuse kindlaksmääramisele

Järelevalve juhtivsüsteemi korraldus

2. Iga LR peab suunama oma järelevalve juhtivkomiteesse vastavad asutused kaasates sinna mesinike esindajad

3. Tehniline komitee, mis koosneb teadlastest, kes suudab toetada järelevalve läbiviimist ja saadud andmete tõlgendamise

4. Koordineerimise üksuse, mis on moodustatud mitme isiku baasil kesksel tasandil Järelevalve kohapealne korraldus

5. Järelevalve korraldamine kohalikul tasandil tuleb välja arendada kaasates sinna väljaõpetatud mesinike

6. Algtaseme andmete kogumine, valideerimine ja edastamist tuleks määratleda koos avalike teenuste ja / või mesinike ühendustele;

Laboratooriumid

7. tuleks selgelt juurutada järelevalve süsteemid, kui diagnostika vahendid puuduvad, peaks olema võimalik kasutada teisi ametlike välislaboreid

8. Tuleb kasutada uuemaid ja tõhusamaid diagnostika vahendeid ning meetodeid Euroopa tasandil

Proovide võtmine ja selle järelevalve

9. protokollid tuleb vormistada iga riigi poolt nõnda, et kõik need vastaksid ühistele nõuetele

10. tuleb vormistada selged ja täpsed haigusjuhtude määratlused ja tuleb tagada, et üldine kirjeldus CCS iseloomustamiseks erinevate riikide vahel oleks sarnane

11. tuleks tugevdada aktiivset järelevalvet ja rakendada seda viisil, et vastavad andmed oleks saadaval iga LR kohta.

12. CCS võimalikku ohtude või põhjustavate tegurite uurimiseks tuleks korraldada uuringuid vastavas riigis, kohaldades selleks sätestatud metoodikat

Uurimisandmete analüüs

13. Tuleb kasutada elanike andmebaasil rajanevat registrit koos geograafilise asukohta määrava teabega

14. tuleks arendada üldist andmemudelit, et standarditud epidemioloogilisi andmeid saaks koguda kogu Euroopa tasandil

Ülevaatamine ja kvaliteedi hindamine

15. Vastav järelevalve süsteem peab tagama seiresüsteemid

säilitades selle tõhusust ja motivatsiooni mesindusvaldkonna esindajatele

Koolitus

16. peaks olema tagatud isikud, kes on koolitatud keskk tasandil epidemioloogia seiresüsteemide alal
17. Kohapealsel tasandil tuleb suurendada koolitust mesilaste tootmise ja haiguste alal
Järelevalve tulemuste edastamine
18. seirevõrgustiku parandamiseks tuleks võimendada sisemist teabevahetust kõigi partnerite vahel
(infolehed, reklaamlehed ja kodulehed jne.)
Hindamine ja tulemuslikkuse näitajad
19. Antud näitajate põhjal tuleb vormistada välja järelevalve tulemus ja arvutatakse seiresüsteemide tulemused. Üldine tulemuslikkuse näitajad võiks välja töötada Euroopa tasandil, et võrrelda seda teiste LR-ga
20. Kohapeal järelevalve süsteemi hindamiseks tuleks läbi viia vastav auditi kontroll

2. Mesilaste haiguste seire kava 2010.a.

- 01.03-30.04.2010 tarulangetise uurimine noseematoosi, varroatoosi, akarapidoosi suhtes.
- 01.05-01.09.2010 kärjeproovide võtmist haudmehaiguste kahtluse puhul samuti meeproovide uurimist Ameerika haudmemädaniku eoste suhtes.
- 01.05-01.09.2010 monitooring varroalesta esinemise suhtes
- 01.09-31.12.2010 meeproovide uurimine Ameerika haudmemädaniku eoste suhtes.

Kevadise tarulangetise seire eesmärgid:

1. Selgitada välja järgmiste mesilaste haiguste esinemine:

- Noseematoos tekitaja *Nosema apis*
- Akarapidoos tekitaja *Acarapis woodi*
- Varroatoos tekitaja *Varroa destructor*

2. Koguda andmeid talvitunud mesilasperede tervisliku seisukorra kohta (esinevad haigused).

3. Selgitada välja hukkunud mesilasperede arv (põhjused).

4. Koguda andmeid mesilasperede ravi kohta.

Proovivõtmine, korraldus, hind:

Proovivõtmine algab 1. märts kuni 30. aprill 2010.a.

Proovid uuritakse Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis. Uurimiskulud maksab Eesti Mesinike Liit Eesti riikliku mesindusprogrammi 2007-2010 raames.

Esimese proovi hind parasitaarhaigused 176 EEK, alates teisest hind 63 EEK

AHM (haue, mesi, vaha, õietolm) üks proov 207EEK, teine 83EEK

EHM (haue, mesi, vaha, õietolm) üks proov 328EEK, teine 81EEK

Tarulangetise proovivõtu juhised:

Proovid tuleb võtta võimalusel kohe peale puhastuslendu või esimesel läbivaatlusel.

Eraldi proovid tuleb võtta haiguse kahtlusel või hukkunud peredelt. Võetud proovid tuleb identifitseerida ja lisada kaaskiri. Seire korral sama tervishoiu staatusega mesilast või mesilagrupist võtta üks koondproov. Koondproov peab sisaldama hukkunud mesilasi ja tarulangetist kokku 100ml (pool teeklaasi).

Proovide saatmine.

Proovid kogutakse EML

Aadress: J.Vilmsi 53 B, 10147 Tallinn Telefonid: 52 93 589 , 51 68 070 .

Soovitus oleks koguda ühe piirkonna proovid ja saata üheskoos

3. Loomade register ja mesilate registreerimine PRIA-s.

Mesilaid sai PRIA-s registreerida juba alates 2003.a. Registreerimisele kuulusid loomakasvatushoonete ja -rajatiste ning loomade pidamiseks piiritletud aladena mesilaste ja mesindussaadustega turustamise eesmärgil tegelevad mesilad.

Tihti peale registreeriti mesila põllumajandustootmise kõrvalharuna, märkimata mesilasperede arvu. Seetõttu kujunes, et mesila hoonena registreeriti sageli laut või küün. Hiljem registreeriti ka alana, kus mesila paiknes. Registrisse said enamjaolt suuremad mesilad ja mesinikud,

kellel olid mesindushooned ja kes tegelesid suuremal määral mesindussaaduste turustamisega. Registreeritud oli ligikaudu 600 mesilat, maakondade lõikes 10 kuni 50. Aga nendest pooltel ei pruukinud mesilasi olla, sest kunagi võetud pered olid näiteks järgmiseks kevadeks surnud või lõpetati mingil muul põhjusel mesindusega tegelemine. Nii kujunes olukord, et vastav register ei täitnud enam mingilgi moel oma eesmärki ja ülevaate saamine meie mesilasperede ja mesindussektori üldisest seisukorrast jäi väga puudulikuks. Olukord muutus probleemseks mesilastaudide seire kavandamisel ja juba avastatud ohtlike mesilashaiguste avastamisel. Võimatu oli rakendada taudistunud piirkondadele kitsendusi ja mesilaste haigusi tõrjuda. Selline olukord kujutas mesilasemade või ka -peredega kauplemisel suurendatud riski mesilaste haiguste levikule. Võimatu oli saada ülevaateid talvekadudest, mis seadis ohtu mesilastaudide leviku määramisele. Kui 1998.a. tabas meie mesilaid suuremad talvekaod, polnud ka võimalust taotleda riigi poolt taudikahjude hüvitamist, sest vastavaid andmeid ei olnud võimalik tõestada.

Olukorra muutmiseks tegid mesinikud EML eeskostmisel 15.10.2007 Põllumajanduse ministriile pöördumise seoses vajadusega Eesti mesilate registri asutamiseks järgmistel eesmärkidel:

1. Mesilashaiguste seireks ja ennetamiseks ning taudide ilmnemisel piirangute kehtestamiseks (eelkõige ameerika haudmemädaniku (AHM) kui teatamiskohustusliku taudi korral) ja piirangute tsoonis asuvate mesilate kontrollimiseks.
2. Taimekaitsetööde korral töödeldavatest aladest kuni 2 km raadiuses asuvate mesilate kohta teabe saamiseks, et neid mesinikke teavitada kavandatavatest taimekaitsetöödest vähemalt 48 tundi enne tööde algust.
3. Putuktolmlevate aia- ja põllukultuuride kasvatajatel, sealhulgas õuna-, marja- ja rapsikasvatajatel teabe saamiseks lähikonna mesilate kohta, et mesinikega kokkuleppel kasutada nende mesilasperesid kultuuride intensiivsemaks tolmeldamiseks, mis võimaldab tunduvalt suurendada kultuuride saagikust ja tõsta toodangu kvaliteeti.
4. Eesti mesinduse ja mesilaste ning mesinike, samuti mee ja teiste mesindussaaduste toodangu kohta ülevaate ja vajaliku riikliku statistilise andmestiku kogumiseks.
5. Registri andmestikku saab kasutada baasina juhul, kui rasketest ilmastikutingimustest põhjustatud meesaagi ikalduse või mesilasperede massilise hukkumise korral kohaldatakse mesilastele riiklikku (ikaldus)toetust.

Rakenduslikult ja registri kui ametliku andmekogu kasutamise protseduuride poolest oli otstarbekam luua mesilate register PRIA juurde analoogselt teiste loomaliikide registritega. 2009.a. valminud eelnõud arutati mesinike ning Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) spetsialistidega, mille tulemusel tehti täiendusi ja viidi sisse kohustus registreerida mesindusega nii omatarbeks kui turustamise eesmärgil tegelevad mesilad, sõltumata perede arvust. Registreeritud mesilale omistatakse registreerimisnumber (näiteks EE1234). Kõigi mesilate registreerimise kohustus on tingitud vajadusest luua täielik mesilate andmekogu eesmärgiga tõhustada järelevalvet mesilastaudide tõrjel ja kaitsta mesilasi taimekaitsevahendite kasutamisest lähtuvate ohtude eest.

Täpne mesila asukoht ning mesiniku sidevahendite andmed registris võimaldavad mesilastaudide alast seiret ja on vajalik järelevalvetegevuse koordineerimisel taudide (AHM, väike tarumardikas, tropilaelaps, nosematoos jm) levimise puhul. VTA järelevalveametnikud kontrollivad regulaarselt mesindusega turustamise eesmärgil tegutsevaid mesilaid. Oma tarbeks mesilastepidajaid kontrollitakse, kui on põhjust kahtlustada mesilastaudi levikut vastavas piirkonnas. Kõik PRIA põllumajandusloomade registrisse kandmata mesilad tuleb registreerida hiljemalt 1. maiks 2010. Mesilad registreeritakse samuti nagu teised ehitised, kuid taotlusvormile tehakse lisaks märgi mesilaste pidamise kohta ning märgitakse perede arv. Mesila omanik peab olema eelnevalt ka mesila pidajana registrisse kantud. Varem registrisse kantud mesilate kohta, mille andmetes puudub perede arv, tuleb see esitada hiljemalt 1. maiks 2010.

Mesila andmeid uuendatakse registreeritud mesilasperede arvu osas kord aastas. Iga aasta 15. maiks tuleb teatada registrile mesilasperede arv 1. mai seisuga.